



JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi



ISSN:2459-1149

Article Type
Research Article

Received / Makale Geliş
18.01.2021

Published / Yayımlanma
28.02.2021

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2331>



Dr. Öğretim Üyesi Rabia AKTAŞ ŞENKARDEŞLER

Beşiktaş Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, İşletme Bölümü, İstanbul / TÜRKİYE

Citation: Aktaş Şenkardeşler, R. (2021). xxxx. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(66), 503-514.

KEYNESYEN PERSPEKTİFLE BÜYÜMENİN DİNAMİKLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME:1998-2019 TÜRKİYE ÖRNEĞİ

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ekonomik büyümenin kaynaklarını Keynesyen bakış açısıyla toplam harcamalar yöntemine göre tespit etmektir. Çalışmanın önemi; Türkiye'nin tüketim harcaması eğilimini, yatırımlar ve ekonomik büyüme ilişkisini, kamu harcamalarının ekonomik büyümenin sebebi mi yoksa sonucu mu olduğunu ve dış ticaretin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini anlamamıza olanak vermesidir. Geçmiş verilerden elde edilecek bulguların geleceğe dönük makroekonomik politikalara ışık tutabilecek olması bu araştırmanın temel motivasyonudur. Çalışma 1998-2019 dönemini kapsamaktadır. Pairwise Granger yöntemi ile yapılan nedensellik araştırmasına göre; ekonomik büyüme ve tüketim harcamaları arasında çift yönlü, ekonomik büyüme ithalat arasında çift yönlü ve ekonomik büyümeden kamu harcamalarına doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. En Küçük Kareler metodu ile tahmin edilen denklemden elde edilen bulgulara göre; ekonomik büyümeye en önemli katkının tüketim harcamalarından geldiği saptanmıştır. Ayrıca Gayri Safi Yurtiçi Hasılabın (GSYH) yatırımlar, kamu harcamaları ve ihracat ile pozitif, ithalat ile negatif ilişkisi olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Büyüme, Toplam Talep, Nedensellik, EKK

A REVIEW ON THE DYNAMICS OF GROWTH FROM A KEYNESIAN PERSPECTIVE: THE CASE OF TURKEY 1998-2019

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the sources of economic growth according to the total expenditures method with the Keynesian perspective. The importance of the study is that it allows us to understand Turkey's consumer spending tendency, the relationship between investments and economic growth, whether public expenditures are the cause or consequence of economic growth, and the impact of foreign trade on economic growth. The main motivation of this research is that the findings to be obtained from historical data can set the light on future macroeconomic policies. The study covers the period 1998-2019. According to the causality research conducted with the Pairwise Granger method; a Two-way relationship between economic growth and consumption expenditures, two-way relationships between economic growth and imports, and a unidirectional causality relationship from economic growth to public expenditures have been determined. According to the findings obtained from the equation estimated by the Least Squares method; It has been determined that the most important contribution to economic growth comes from consumption expenditures. In addition, it has been determined that GDP has a positive relationship with investments, public expenditures and exports, and a negative relationship with imports.

Keywords: Economic Growth, Aggregated Demand, Causality, OLS

1. GİRİŞ

Bir ekonomide üretim faktörleri ücret, faiz, kar ve rant olarak gelir elde etmekte ve bu gelirlerinin harcanabilir kısmını tüketim harcamaları ve / veya tasarruf için kullanmaktadırlar. Tasarruflar düzgün işleyen bir finansal sistem içerisinde yatırıma dönüşebilmektedir. Tasarruf düzeyi arttıkça kamu ve özel yatırım harcamaları artacaktır. Devlet ise topladığı vergiler ve borçlanarak yarattığı kaynaklar ile kamu harcamalarını gerçekleştirmektedir. Dışa açık ekonomilerde hem devlet hem de bireyler, yabancı mal ve hizmetler için de (ithalat) harcama yapmaktadırlar. Benzer şekilde diğer ülkelerden de bu ekonomide üretilen mal ve hizmetlere talep (ihracat) olmaktadır. Kısaca dışa açık bir ekonomide tüketim, yatırım, kamu ve net ihracat harcamalarından oluşan harcamaların toplamı, toplam talebe eşittir.

Keynes'e göre ekonomik büyümenin ön koşulu toplam talebi canlı tutmaktır. Toplam talebin artması, üreticilerin stoklarının erimesine ve yeniden üretime başlamalarına sebep olacağından, toplam talepteki

artış daima üretimi artıracaktır. Talepteki artışın devamlılığı mevcut üreticileri üretim kapasitelerini artırmaya yönelteceği gibi, yeni yatırımcıları da teşvik edecektir. Yatırım harcamalarındaki artış büyümeyi hızlandıracağından ekonomi eksik istihdamdan tam istihdama doğru hareket edecektir.

Keynes'in modeli, fiyatların esnek olmadığı varsayımı altında, toplam harcamaların milli geliri (reel GSYH) nasıl belirleyeceğini açıklar. Keynes'e göre kısa dönemde toplam harcamalar milli gelire eşitse, ekonomi dengededir. Eğer toplam harcamalar milli gelirden fazla ise ekonomide talep fazlası vardır. Üreticiler bu talep fazlasını karşılayabilmek için önce stoktaki mallarını kullanırlar. Stoklar azaldıkça / tükenince firmalar yeniden üretime geçerler. Talepteki artış devam ettiği sürece üretim de artarak devam eder. Üretim artışına bağlı artan gelir, toplam harcamalara eşitlendiğinde ekonomi tekrar dengeye gelmiş olur. Eğer ekonomide toplam harcamalar milli gelirden daha az ise ekonomide talep eksikliği var demektir. Yetersiz talep firmaların satışlarını düşüreceğinden, stoklar artar ve üretim azalır. Azalan üretim sonucu düşen milli gelir toplam harcamalara eşitlenince ekonomik denge sağlanmış olur.

2. LİTERATÜR

Devletin tüketim harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen çok sayıda çalışma olmasına rağmen özel tüketim harcamalarının büyüme üzerindeki etkisini ele almış çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Guisan (2004), Meksika ve Amerika için tüketim harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisini incelediği çalışmasında Meksika için bir nedensellik ilişkisi tespit edemediğini fakat Amerika için çift yönlü nedensellik bulgusuna ulaştığını ifade etmiştir. Gomez-Zaldivar ve Ventosa-Santaularia (2009) da aynı ilişkiyi aynı ülkeler için araştırmış ve Meksika için Guisan (2004) ile aynı sonuca ulaşırken, Amerika için tüketimden ekonomik büyümeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi bulunduğunu belirtmiştir. Mishra (2011), özel tüketim harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisinin dinamiklerini araştırdığı çalışmasında, Malezya için uzun dönemde özel tüketim harcamalarından ekonomik büyümeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit ettiğini fakat kısa dönemde bir nedensellik bulgusuna rastlamadığını belirtmiştir. Amin (2011) ise Bangladeş için yaptığı analizde tüketim harcamalarının ekonomik büyümenin bir sonucu olduğunu, nedenselliğin yönünün büyümeden tüketim harcamalarına doğru olduğunu saptamıştır.

Keynes (1936), yatırımlardaki artışın çarpan etkisiyle ekonomik büyümeyi hızlandıracağını ileri sürmüştür. Solow (1956), tasarruflardaki artışın yatırımları, yatırımlardaki artışın da sermaye stokunu artırarak ekonomik büyümeyi destekleyeceğini savunmuştur. Romer (1987), fiziksel sermaye yatırımlarının ekonomik büyüme için önemine dikkat çekerken, Lucas (1988), yatırımların ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin altını çizmiştir.

Levine ve Renelt (1992), ekonomik büyüme ve yatırımlar arasında kuvvetli ve pozitif bir korelasyon olduğunu ortaya koymuşlardır. Barro ve Lee (1994), yatırımlarda meydana gelen % 1 oranında artışın ekonomik büyümeyi % 0,2 oranında artırdığını saptamışlardır. Jones (1994), makine yatırımlarının ekonomik büyümeye olumlu katkısına vurgu yapmıştır. Şıklar ve Kaya (1998), özel sektörün yatırım harcamalarının ekonomik büyümeyi teşvik ettiğini fakat kamu tarafından yapılan yatırım harcamalarının ekonomik büyümeye neden olmadığını tespit etmişlerdir. Romero-Avila (2009), ekonomik büyüme üzerinde yatırım harcamalarının pozitif etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Çetinkaya ve Türk (2014), kısa dönemde yatırımların ekonomik büyüme üzerinde etkisi olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Literatürde ekonomik büyümenin kamu harcamalarındaki artış sonucunda ortaya çıktığını savunan Keynesyen görüş ile ekonomik büyüme sonucunda kamu harcamalarının artacağını savunan Wagner (1883)'in görüşünü ampirik olarak analiz etmiş çok sayıda çalışma vardır. Bu çalışmalardan Gupta (1967) ve Bird (1971) Wagner'in hipotezini destekleyen bulgular elde etmişlerdir. Gandhi (1971) ve Oxley (1994) ise kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasında karşılıklı nedensellik tespit ederek hem Wagner hem de Keynes'in görüşlerinin anlamlı olduğuna dair bulgular elde etmişlerdir.

Landau (1986) ve Scully (1989), kamu harcamalarındaki artış ile ekonomik büyüme arasında negatif ilişki bulmuşlardır. Sattar (1993), gelişmekte olan ülkelerde kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerinde olumlu, gelişmiş ülkelerde ise negatif etkisi olduğunu tespit etmiştir.

Kamu harcamalarının alt kalemlerinden olan eğitim harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalardan Benos (2005) ve Afşar (2009) bu değişkenler arasında pozitif korelasyon tespit etmişlerdir. Demir, Üzümcü ve Duran (2006) ile Ersoy ve Yılmaz (2007) ise devletin

eğitim için yaptığı harcamalar ve ekonomik büyüme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını saptamışlardır.

Devletin sağlık alanında yaptığı harcamaların ekonomik büyüme üzerindeki etkisini araştıran Kar ve Taban (2000), değişkenler arasında negatif bir ilişki bulduklarını açıklarken, Erdil ve Yetkiner (2004) ve Dreger ve Reimers (2005) pozitif ilişki tespit etmişlerdir. Mehrara, Fazaeli ve Fazaeli (2012) ise devletin sağlık harcamaları ile ekonomik büyüme arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Devletin savunma harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisini sorgulayan Değer (1986) ve Özmucur (1996) savunma harcamaları arttıkça ekonomik büyümenin olumsuz etkilendiğini savunurken, Mintz ve Stevenson (1995), Görkem ve Işık (2008) savunma harcamaları ile ekonomik büyüme arasında bir ilişki bulunmadığını ifade etmişlerdir. Joerding (1991), büyümeden savunma harcamalarına doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit ettiğini açıklarken, Chowdhury (1991), nedenselliğin yönünün savunmadan büyümeye doğru olduğunu saptamıştır.

Ekonomik büyümenin bileşenlerinden olan dış ticaretin ekonomik büyüme ile ilişkisini Türkiye için inceleyen geniş bir literatür olmasına rağmen incelenen döneme göre farklı bulgulara rastlandığından literatürde bir fikir birliği oluşmadığı görülmektedir. Örneğin Özmen, Özer ve Türkyılmaz (1999), 1983-1997 dönemini kapsayan çalışmasında ihracattan büyüme doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi saptarken, Tuncer (2002), 1980-2000 dönemini kapsayan çalışmasında ekonomik büyüme ve ithalat arasında çift yönlü, ekonomik büyümeden ihracata doğru ise tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit etmiştir. Şimşek (2003), 1960-2002 dönemi için büyümeden ihracata doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi olduğunu ortaya koymuştur. Çamurdan (2013), 1992-2013 yılları arasında büyümenin kaynağının ihracat, ihracatın kaynağının da ithalat olduğunu ifade etmiştir. Korkmaz ve Aydın (2015), 2002-2014 döneminde ithalat ve ekonomik büyüme arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğu sonucuna varmışlardır. Şerefli (2016) ise 1975-2014 dönemini inceleyerek ekonomik büyüme ile dış ticaret arasında bir nedensellik ilişkisi bulunmadığını bildirmiştir.

Aynı konuda uluslararası literatürde de fikir birliği olmadığı görülmektedir. Al-Yousif (1997), Körfez ülkelerinin 1973-1993 dönemini analiz ettiğinde ihracat ve ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki saptamıştır. Hameed, Chaudhary ve Khan (2005)'in Güney Asya ülkeleri üzerine yaptığı 1973-2002 dönemini inceleyen çalışmalarında ihracattan ekonomik büyüme doğru bir nedensellik ilişkisi tespit etmişlerdir. Guan ve Hong (2012), ABD'nin 1960-2010 yıllarını kapsayan araştırmalarında ithalat ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi saptamışlardır.

3. TOPLAM TALEP YAKLAŞIMIYLA TÜRKİYEDE BÜYÜMENİN DİNAMİKLERİ

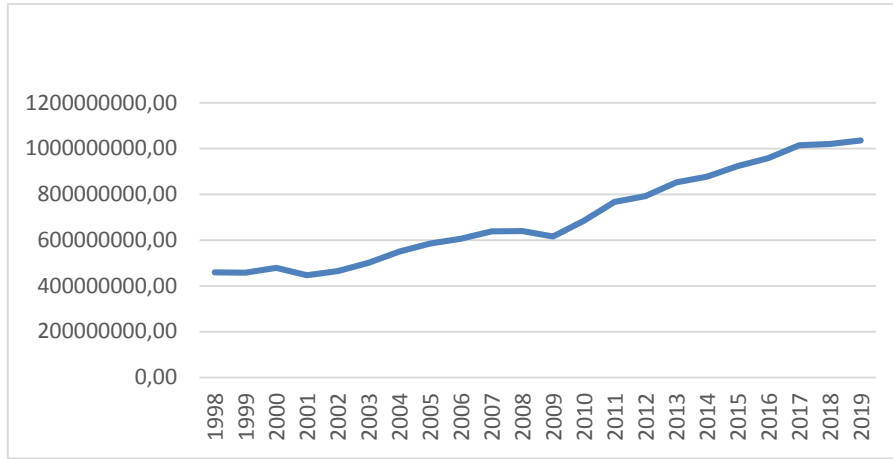
Keynesyen modelde toplam talebi ifade eden milli gelir (Y), tüketim harcamaları (C), yatırım harcamaları (I), kamu harcamaları (G) ve net ihracattan (X-M) oluşan dört değişkeninin toplamı olarak

$$Y=C+I+G+(X-M)$$

şeklinde formüle edildiğinden, toplam talebi oluşturan unsurlardaki artış ekonomik büyüme pozitif katkı sağlayacaktır.

3.1. Tüketim Harcamalarındaki Değişim

Tüketicilerin servetlerinde, gelirlerinde, bekleyişlerinde, borçlarında ve vergi oranlarındaki değişim, tüketim harcamalarının artmasına veya azalmasına sebep olacaktır. Keynes'e göre bireysel tüketim ve tasarruf meyli gelire bağlıdır. Tüketim harcamaları ve gelir arasındaki ilişkiyi açıklarken psikolojiyi de değişken olarak analizine dahil eden Keynes, bireylerin geliri arttıkça tüketim harcamalarının da arttığını fakat tüketim harcamalarındaki artışın gelirdeki artıştan daha az olduğunu ileri sürmüştür. Tüketim harcamalarındaki artışın da milli geliri artıracağını savunan Keynesyen teoride milli gelir ile tüketim harcamaları arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi kurulmuştur.

Grafik-1: Nihai Tüketim Harcaması (1000 TL)

Yukarıdaki grafik 1998-2019 yılları arasında Türkiye'nin TL cinsinden nihai tüketim harcamalarını göstermektedir. Harcamalar yöntemiyle hesaplanan nihai tüketim harcamaları, yerleşik hane halkının ve kar amacı olmayan kuruluşların tüketim harcamalarının toplamından oluşmaktadır. İncelenen dönem boyunca kar amacı olmayan kuruluşların nihai harcamalarının GSYH içindeki payı ortalama % 0.3'tür. Nihai tüketim harcamaları sürekli artış göstermekte ve GSYH'nın yaklaşık % 60'ını oluşturmaktadır. Keynesyen yaklaşımla değerlendirdiğimizde toplam talebin sürekli arttığını ve milli gelirdeki artışa pozitif katkı sağladığını, milli gelirdeki artışın da tüketim harcamalarını arttırdığını söyleyebiliriz.

Türkiye'nin 1998-2019 dönemini tüketim harcamaları ve milli gelir ilişkisi içerisinde değerlendirdiğimizde, ekonomiyi talep cephesinden inceleyen Keynes'in görüşlerini destekleyen bulgulara ulaşabiliriz. Kısa dönemli ve statik olan bu analize göre, incelenen dönemde Türkiye ekonomisinin performansının iyi olduğunu söylemek eksik bilgiye dayandığından hatalı yorum yapmamıza sebep olabilir. Bu sebeple incelenen dönemi arz cephesini de analize dahil ederek daha geniş bir perspektiften ele almak daha isabetli yorumda bulunmak açısından faydalı olacaktır.

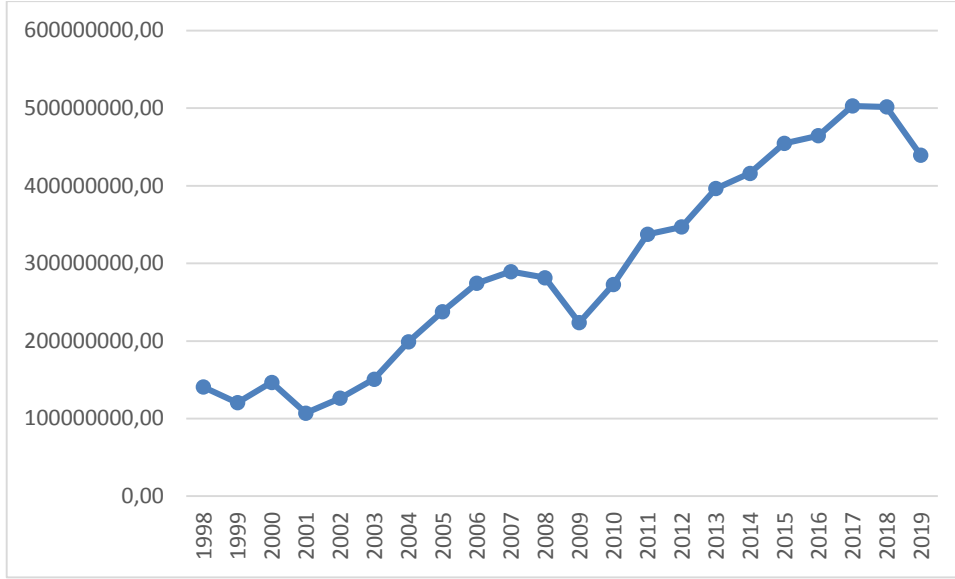
3.2. Yatırım Harcamalarındaki Değişim

Yatırım harcamaları; faiz ve vergi oranları ile ters orantılı, yatırımların karlılık oranları ve teknolojik gelişme ile doğru orantılı olarak değişecektir. Siyasi istikrar ve iyi işleyen hukuk sisteminin varlığı da ekonomiye duyulan güveni artıracığı için yatırım harcamalarını artıracak ve ekonomik büyümeye destek olacaktır.

Keynesyen modelde tasarruf yapanlar ile yatırım yapanlar farklı birimler olduğundan bu durum tasarruf-yatırım dengesizliğine sebep olacaktır. Keynes'e göre tam istihdam gelir seviyesinde planlanan tasarrufları karşılayacak yatırımlar yapılmıyorsa, gelir düzeyi gerçekleşen tasarruflar ve yatırımlar birbirine eşitleninceye kadar düşer. O halde daha fazla tasarruf yapma arzusu bireyler için ayrı ayrı faydalı olsa da toplumun yararına değildir. Bu duruma literatürde "tasarruf paradoksu" denilmektedir.

Keynes yatırım artışının gelire etkisini açıklamak için "çarpan" kavramını kullanmıştır. Yatırımdaki küçük bir artışın çarpan etkisiyle daha büyük oranda bir gelir yaratacağını ifade eden Keynes, bunun sebebi olarak marjinal tüketim meylinin sıfır olmamasını göstermiştir.

Keynes, sadece mevcut sermaye mallarının el değiştirmesi olarak tanımladığı finansal yatırımları analizine dahil etmemiştir. Keynes'e göre ekonomideki yatırım seviyesi sermayenin marjinal etkinliği ile piyasa faiz oranına bağlıdır ve her ikisi ile de ters orantılıdır.

Grafik-2: Gayrisafı Sabit Sermaye Oluşumu (1000 TL)

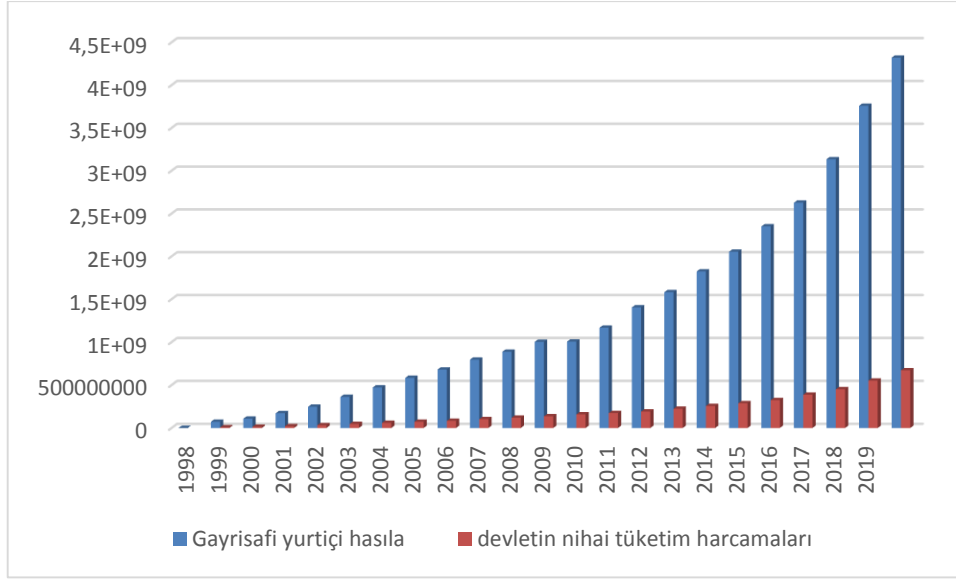
Türkiye’de 1998-2019 döneminde toplam 64.312.528.442.000 TL yatırım harcaması yapılmıştır. Yirmi iki yılın yatırım harcamasının ortalaması 292.329.674.000 TL ve GSYH içindeki payı ortalama olarak % 25,5’dir. Türkiye’nin yatırımlar için yaptığı harcamalarda bir istikrar olmadığı Grafik-2’den açıkça görülmektedir. Örneğin 1999 yılında bir önceki yıla göre % 14,5 azalırken bir sonraki yıl % 22 artmıştır. 2001 yılında ise tekrar % 27 azalmıştır. 1999 yılında yaşanan deprem ve 2001 yılında yaşanan krizin olumsuz etkileri yatırım harcamalarına da yansımıştır. İncelenen dönemde yatırım harcamalarının bir önceki yıla göre en çok arttığı yıl 2004 yılıdır. En dramatik düşüş ise 2001 yılında yaşanmıştır. 2004 yılında ekonominin % 9,8 büyüdüğünü ve 2001 yılında % 5,8 küçüldüğünü göz önünde bulundurursak yatırım harcamaları ve ekonomik büyüme arasında pozitif bir korelasyon olduğunu açıkça söyleyebiliriz.

3.3. Kamu Harcamalarındaki Değişim

Devlet adalet, güvenlik, sağlık, eğitim gibi toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak hizmetleri üretmek için harcama yaptığı gibi altyapı, ulaşım ve enerji gibi alanlarda yatırım harcamaları da yapmaktadır.

Kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki ilk olarak Wagner (1883) tarafından ele alınmıştır. Wagner (1883), kamu harcamalarındaki artışın sebebi olarak toplumların gelişmesiyle birlikte artan sağlık, kültür, eğitim ve altyapı harcamalarını göstermiştir. Wagner (1883), bir ülkede ekonomik büyümeyle birlikte artan kişi başına milli gelirin kamu harcamalarını artıracığını savunmaktadır. Bu argümana göre kamu harcamaları ekonomik büyümenin sebebi değil sonucudur. Wagner’in tespitine göre kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasında bir nedensellik ilişkisi olduğunu ve nedenselliğin yönünün ekonomik büyümeden kamu harcamalarına doğru olduğunu söylemek mümkündür.

Ekonomik sorunların çözümünü arz cephesinde arayan klasik iktisatçıların ortaya koyduğu görüşler, 1929 Büyük Buhranından sonra sorgulanmaya başlanmıştır. “Kamunun ekonomideki rolü ne olmalıdır?” sorusu farklı bir boyutta tartışılmaya başlanmıştır. Klasik görüşün aksine Keynes, ekonominin talep cephesine ağırlık verilmesi gerektiğine işaret ederek kamu harcamaları yoluyla toplam talebin canlanacağını savunmaktadır. Ekonomik büyüme için kamu harcamalarının artması gerektiğine vurgu yapan Keynes’e göre kamu harcamalarının artması ekonomik büyümenin sonucu değil, sebebidir. Dolayısıyla Keynesyen teoride ekonomik büyüme ve kamu harcamaları arasındaki nedensellik ilişkisinde nedenselliğin yönü kamu harcamalarından ekonomik büyümeye doğrudur.

Grafik-3: Devletin Nihai Tüketim Harcamaları (1000 TL)

Türkiye’de 1998-2019 dönemi boyunca hem kamu harcamaları hem de GSYH istikrarlı bir şekilde artmıştır fakat artış oranları aynı değildir. Örneğin incelenen dönemin başı olan 2019 yılında GSYH’deki değişim oranı %49.25 iken devletin nihai tüketim harcamalarındaki değişim oranı %78.15’dir. 2019 yılında ise GSYH’deki değişim oranı % 14.95 iken devletin nihai tüketim harcamalarındaki değişim oranı % 21.53 olmuştur. Keynes’in toplam harcamalar modeline göre bu iki değişken arasında pozitif bir ilişki olduğunu söylemek mümkün olsa da aralarındaki ilişkinin nedensellik ilişkisi olup olmadığını veya nedenselliğin yönünün ne olduğunu tespit edebilmek için ampirik analizin bulgularını incelemek gerekmektedir.

3.4. Net İhracat Harcamalarındaki Değişim

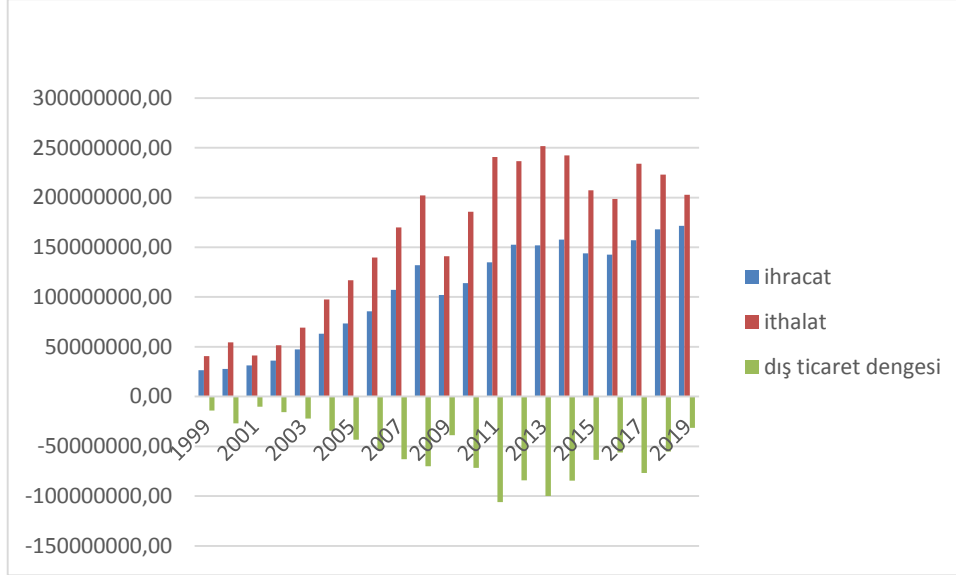
Kişi başına düşen milli gelirin artması yerli mallara olduğu kadar yabancı mallara olan talebi de artıracığından ithalatı artırıcı etki yapacaktır. Benzer şekilde dış ülkelerin milli gelirindeki artış da incelenen ülkenin mallarına olan talebi artıracığından ihracatı artırıcı etki yapacaktır. Döviz kurlarındaki değişim, gümrük vergileri, tarifeler ve uluslararası ilişkiler de ithalat ve ihracat hacimlerini etkileyecektir. Dış ticaretin ekonomik büyümeye olumlu katkı yapabilmesi için ihracatın ithalattan fazla olması gerekmektedir.

Keynes’in analizlerinde içselleştirdiği beş temel değişken vardır. Bunlar; milli gelir, istihdam, tüketim ve faiz haddidir. Dış ticaret ile ilgili görüşlerini de bu değişkenler ekseninde açıklamıştır. Keynes’e göre işsizlik sorunu olan bir ülkede ithalata konacak gümrük vergileri ile talebi dış piyasadan iç piyasaya yönlendirip gelir ve istihdam yükseltilebilir. Buna karşılık diğer ülkenin ihracatı azalınca gelir ve istihdam seviyesi düşer. Sonuç olarak birinci ülke, diğer ülke aleyhine gelirini ve istihdam düzeyini yükseltebilmektedir. Bu olgu Klasiklerin Serbest Ticaret Teorisinde ileri sürülenin aksine işsizlik ortamında ülkelerin çıkarlarının çatıştığını, gümrük vergilerinin ise bir ülkeyi diğerinin aleyhine zenginleştirebileceğini göstermektedir.

Keynes’e göre tüketim eğilimini belirleyen ekonomi dışı faktörler sabitken, refahın artan bir trend göstermesi yatırımlara yönelik teşviklerin yeterliliğine bağlıdır. Düzenli yatırım tutarının sadece kar oranı tarafından belirlendiği koşullarda, yurt içi yatırım oranları yurt içi faiz oranı tarafından belirlenir. Buna karşılık yabancı yatırım düzeyini belirleyen, ülke lehine gelişen dış ticaret dengesidir. Bu sebeple eğer bir ülkede doğrudan yatırım yapılmıyorsa, yurt içi faiz oranı ve dış ticaret dengesine odaklanılmalıdır. Devletin yurt içi faiz oranı ya da yatırımlar teşvikleri üzerinde doğrudan kontrolü yoksa ülke lehine olan ticaret dengesini artırmaya yönelik tedbirler, yabancı yatırımları artırmada kullanılacak yegane doğrudan araç haline gelecektir. Keynes uluslararası işbölümünün ülkeler için önemli olduğunu kabul etmekle birlikte işbölümünün faydalarının klasikler tarafından abartıldığını savunmaktadır.

Kısaca Keynes'in dış ticaret ile ilgili görüşleri Klasik ve Merkantilist doktrine yönelttiği eleştirileri ile şekillenmiştir. Klasiklerin serbest ticaret anlayışı ile Merkantilistlerin korumacı görüşlerinin "her koşulda" geçerli olamayacağını açıklamıştır. Klasik ekolü, serbest ticaretin her koşulda ticarete taraf olan iki ülkeye de faydalı olamayacağını, ülkede işsizlik düzeyi yüksek olduğunda sadece ticaret hadleri lehte olan ülke lehine bir kazanç olacağını söyleyerek eleştirmiştir. Merkantilistlere ise faiz oranları ve yatırımlar üzerinde devlet kontrolü yoksa ticareti sınırlandırıcı şekilde devlet kontrolünün beklenenin aksine sonuç üreteceği şeklinde cevap vermiştir.

Grafik-4: Dış Ticaret (1000 ABD Doları)



Grafik-4'te 1999-2019 yıllarına ait özel ticaret sistemine göre derlenmiş dış ticaret verileri ABD Doları cinsinden gösterilmektedir. Tabloya göre ihracatın en yüksek olduğu yıl 2019 yılıdır. 2019 yılında ekonomik büyüme oranının bir önceki yıla göre % 2.1 oranında azalarak % 0.9 olarak gerçekleştiğini göz önünde bulundurursak, ihracat artışının ekonomik büyümeye katkısının yeterli düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır. Dış ticaret hacminin en yüksek olduğu 2013 yılında milli gelir % 8.5 artmıştır. Aynı yıl ihracat bir önceki yıla göre % 0.4 azalırken, ithalat % 6.4 artmıştır ve ihracatın ithalatı karşılama oranı % 60.3 olarak gerçekleşmiştir. Grafikten açıkça görülen önemli bir bilgi de incelenen dönemin tamamında dış ticaret açığının olduğudur.

Grafikteki verileri bir bütün olarak Keynes'in görüşleri doğrultusunda değerlendirdiğimizde, incelenen dönemde net ihracatın sürekli negatif olduğunu ve bu sebeple toplam harcamalar yöntemine göre net ihracatın ekonomik büyümeye pozitif katkı sağlamasının mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'nin ithalata dayalı büyüdüğünü ampirik olarak kanıtlayan çalışmalar mevcuttur. Bu açıdan bakıldığında Keynes'in analizinde ifade ettiği gibi, dış ticaret dengesi aleyhte olan bir ülke için özellikle işsizlik ve enflasyon gibi makroekonomik değişkenlerde kötü performans olduğu dönemlerde, cari açığın olması sorunları derinleştirerek ekonomiyi depresyona sürükleyebilir. Fakat işsizlik ve enflasyon sorunu olmadığı dönemlerde hammadde ve ara malı ithalatı, yatırımları hızlandırabileceğinden milli gelire dolaylı olarak olumlu katkı yapabilir.

4. METODOLOJİ

Bu çalışmada Türkiye için toplam harcamalar yaklaşımıyla ekonomik büyüme ve büyümenin kaynakları arasındaki nedensellik ilişkisi sorgulanmıştır. Bu amaçla Türkiye İstatistik Kurumundan (TÜİK) elde edilen 1998-2019 yıllarını kapsayan GSYH, Tüketim Harcamaları (C), Yatırım Harcamaları (I), Kamu Harcamaları (G), İhracat (X) ve İthalat (M) verileri kullanılarak zaman serileri oluşturulmuştur. Çalışmada GSYH bağımlı; C,I,G,X ve M bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Nedensellik ilişkisinin varlığı ve yönü Granger Pairwise yöntemiyle sorgulanmış ve sorgulamanın ön koşulu olan durağanlık Augmented Dickey Fuller (ADF) yöntemiyle test edilmiştir. Seriler arasındaki ilişkiyi gösteren denklem ise En Küçük Kareler yöntemiyle tahmin edilmiştir. Analizin tamamı Eviews paket programı kullanılarak yapılmıştır.

5. BULGULAR

Tablo-1: Birim Kök Bulguları (Düzey)

	ADF Test İstatistiği	t-istatistiği	Prob*
GSYH	ADF Test İstatistiği	-6,715907	0,7412
Test Kritik Değeri	%1	-4,226815	
	%5	-3,536601	
	%10	-3,200320	
TÜKETİM HARCAMALARI	ADF Test İstatistiği	-2,525742	0,3137
Test Kritik Değeri	%1	-4,467895	
	%5	-3,644963	
	%10	-3,261452	
YATIRIM HARCAMALARI	ADF Test İstatistiği	-2,606730	0,2810
Test Kritik Değeri	%1	-4,498307	
	%5	-3,658446	
	%10	-3,268973	
KAMU HARCAMALARI	ADF Test İstatistiği	-0,588408	0,9689
Test Kritik Değeri	%1	-4,467895	
	%5	-3,644963	
	%10	-3,261452	
İHRACAT	ADF Test İstatistiği	-1,708258	0,7113
Test Kritik Değeri	%1	-4,467895	
	%5	-3,644963	
	%10	-3,261452	
İTHALAT	ADF Test İstatistiği	-2,281824	0,4248
Test Kritik Değeri	%1	-4,467895	
	%5	-3,644963	
	%10	-3,261452	
*Mackinnon (1996) one - sides p - values			

Tablo-1’ de sunulan ADF test sonuçlarına göre serilerde birim kök problemi olduğu ve durağanlık şartını sağlamadığı görülmektedir.

Tablo-2: Birinci Fark Sonrası Birim Kök Bulguları

	ADF Test İstatistiği	t-istatistiği	Prob*
GSYH	ADF Test İstatistiği	-5,615806	0,0000
Test Kritik Değeri	%1	-4,237815	
	%5	-3,537651	
	%10	-3,234001	
YATIRIM HARCAMALARI	ADF Test İstatistiği	-3,441190	0,0216
Test Kritik Değeri	%1	-3,808546	
	%5	-3,020686	
	%10	-2,650413	
TÜKETİM HARCAMALARI	ADF Test İstatistiği	-3,774144	0,0041
Test Kritik Değeri	%1	-4,498307	
	%5	-3,658446	
	%10	-3,268973	
KAMU HARCAMALARI	ADF Test İstatistiği	-5,155678	0,0027
Test Kritik Değeri	%1	-4,498307	
	%5	-3,658446	
	%10	-3,268973	
İHRACAT	ADF Test İstatistiği	-3,762750	0,0425
Test Kritik Değeri	%1	-4,532598	
	%5	-3,673616	
	%10	-3,277364	
İTHALAT	ADF Test İstatistiği	-4,394586	0,0029
Test Kritik Değeri	%1	-3,808546	
	%5	-3,020686	
	%10	-2,650413	
*Mackinnon (1996) one - sides p - values			

Tablo-2’ de serilerin birinci farkları alındıktan sonra birim kök probleminin ortadan kalkarak durağan hale geldikleri görülmektedir.

Tablo-3: Pairwise Granger Nedensellik Testi

BOŞ HİPOTEZ	F-istatistiği	Prob	Karar
GSYH TÜKETİM HARCAMALARININ GRANGER NEDENİ DEĞİLDİR	1,19908	0,0006	Red
TÜKETİM HARCAMALARI GSYH'NIN GRANGER NEDENİ DEĞİLDİR	1,77433	0,0017	Red
GSYH KAMU HARCAMALARININ GRANGER NEDENİ DEĞİLDİR	4,75281	0,0245	Red
KAMU HARCAMALARI GSYH'NIN GRANGER NEDENİ DEĞİLDİR	3,02235	0,0776	Kabul
GSYH YATIRIM HARCAMALARININ GRANGER NEDENİ DEĞİLDİR	0,85258	0,5268	Kabul
YATIRIM HARCAMALARI GSYH'NIN GRANGER NEDENİ DEĞİLDİR	0,84806	0,5291	Kabul
GSYH İHRACATIN GRANGER NEDENİ DEĞİLDİR	2,85206	0,0883	Kabul
İHRACAT GSYH'NIN GRANGER NEDENİ DEĞİLDİR	0,40189	0,8029	Kabul
GSYH İTHALATIN GRANGER NEDENİ DEĞİLDİR	2,25893	0,0014	Red
İTHALAT GSYH'NIN GRANGER NEDENİ DEİLDİR	1,17974	0,0037	Red

Pairwise Granger nedensellik analizinden elde edilen bulgulara göre GSYH ile yatırımlar ve ihracat arasında bir nedensellik ilişkisi yoktur. GSYH ve tüketim harcamaları arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi vardır. GSYH ve kamu harcamaları arasında tek yönlü nedensellik ilişkisi vardır ve nedenselliğin yönü GSYH'dan kamu harcamalarına doğrudur. GSYH ile ithalat arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi mevcuttur.

Tablo-4: Modelin Tahmini

Metod: En Küçük Kareler Bağımlı Değişken: GSYH				
Değişken	Katsayı	Std. Hata	t-istatistiği	olasılık
C	67685781	19553905	3.461497	0.0035
TÜKETİM	18.60408	0.092957	8.180200	0.0000
KAMU	1.191464	0.255782	4.658128	0.0003
YATIRIM	0.854447	0.113058	7.557565	0.0000
İHRACAT	0.696920	0.122544	5.687107	0.0000
İTHALAT	-0.446457	0.102559	-4.353174	0.0006
R ²		F-statistic		
0.999771		10916.74		
Düzeltilmiş R ²		Prob(F-statistic)		
0.999679		0.000000		

En küçük kareler (EKK) yöntemiyle tahmin edilen model F istatistiğine göre anlamlıdır. Bağımsız değişkenler istatistiksel olarak anlamlıdır. Determinasyon katsayısı, açıklayıcı değişkenlerdeki değişimin bağımlı değişkendeki değişimi açıklamada oldukça güçlü olduğunu göstermektedir. Tablo-4'teki bulgulara dayanarak tahmin edilen model şu şekildedir:

$$GSYH = 67685781 + 18.60408 C + 1.191464 G + 0.854447 I + 0.696920 X - 0.446457$$

Değişkenlerin katsayılarını incelediğimizde, ithalat değişkeninin katsayısı beklendiği gibi negatif, diğer değişkenlerin ise pozitifdir. Tüketim harcamalarında 1 birim artış olduğunda GSYH 18.6 birim, kamu harcamaları 1 birim arttığında GSYH yaklaşık 1.2 birim, yatırım harcamaları 1 birim arttığında GSYH 0.85 birim ve ihracat 1 birim arttığında GSYH 0.69 birim artmaktadır. İthalattaki 1 birim artış GSYH' da yaklaşık 0.45 birim azalmaya sebep olmaktadır.

6. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Araştırmadan elde edilen bulguları Keynes'in önermeleri ile kıyasladığımızda, Türkiye'de toplam talebin canlılığı ve devamlılığı özel tüketim harcamalarına bağımlı olduğu fakat bu durumun yatırımları teşvik ederek yatırım harcamalarını da artıracaklarını iddia eden Keynes'in görüşlerinin incelenen dönemde geçerli olmadığı görülmektedir. Uzun dönemde yatırımların ekonomik büyümeye pozitif katkı sağladığı En Küçük Kareler yöntemiyle tespit edilmişse de "uzun dönemde hepimiz ölmüş olacağız" diyen Keynes için bunun pek bir anlamı yoktur. Nedensellik testi bulguları da yatırım harcamaları ve ekonomik büyüme arasında kısa dönemde bir ilişki olmadığı görüşünü desteklemektedir. Kamu harcamalarının ekonomik büyümeye etkisi incelendiğinde, uzun dönemde pozitif bir katkısı olduğu kısa dönemde ise büyümenin nedenleri arasında yer almadığı görülmektedir. İki değişken arasında nedensellik ilişkisi mevcuttur fakat nedenselliğin yönü büyümeden kamu harcamalarına doğrudur. Bu sebeple incelenen dönemde Keynesi'nin değil; "kamu harcamaları ekonomik büyümenin sebebi değil, sonucudur" diyen Wagner'in tezinin geçerli olduğu anlaşılmaktadır. Dış ticaret ile ilgili bulguları değerlendirdiğimizde ithalat ve ekonomik büyüme arasında çift yönlü nedensellik ilişkisinin varlığı, ekonomik büyümenin ön koşulu olan üretim artışının ithalata bağımlı olduğu ve ekonomik büyüme sonucunda da artan gelirin ithal mallara olan talebi artırdığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda ekonomik büyüme sağlansa da dış ticaret açığı ve döviz kuru riski ile birlikte yorumladığımızda büyümenin sürdürülebilir olmadığını söylemek mümkündür. İhracatın uzun dönemde büyüme üzerinde olumlu etkisi olsa da, üretimde ithalata bağımlı Türkiye için ihracatın da ithalata bağlı olduğu ve bu sebepten kısa dönemde ihracat ve ekonomik büyüme arasında bir nedensellik ilişkisine rastlanmadığı düşünülmektedir.

Analizlerine psikolojik faktörleri de dahil eden Keynesyen bakış açısıyla günümüz Türkiye'sini değerlendirirsek; film, dizi, reklam ve sosyal medya içeriklerinin bireyleri gelirlerinden daha fazla tüketmeye yönelttiği gerçeğini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Hayat standartlarını düşürmek istemeyen ve tüketim alışkanlıklarını değiştirmede direnç gösteren bireylerin hem borçluluk düzeyleri artmakta hem de zaten yetersiz olan tasarrufları da yatırımlar yerine tüketime gitmektedir. Söz konusu psikolojik faktörler ve ampirik analizden elde edilen bulgular ışığında incelenen dönemde Türkiye için üretim – tüketim uyumsuzluğu olduğunu söylemek yanlış olmaz. Geçmiş verilere dayanarak yapılan bu statik analiz, Türkiye'de tüketim eğilimini ve üretimi ilgilendiren makroekonomik politikalarda iyileştirici aksiyonlar alınmadığı sürece gelecek için de bir projeksiyon olarak değerlendirilebilir. Tükettikçe büyürken, büyüdükçe tükenme riskini, tasarruf düzeyini artırıcı ve yatırımları teşvik edici önlemlerle azaltmak gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AFŞAR, M. (2009). Türkiye'de Eğitim Yatırımları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Anadolu Üniversitesi SBS Dergisi*, 9(1), 85-98.
- AL-YOUSİF, Y. K. (1997). Exports and Economic Growth: Some Empirical Evidence from the Arab Gulf Countries. *Applied Economics*, 6(29), 693-697.
- AMIN, S.B. (2011). Causal relationship between Consumption Expenditures and Economic Growth in Bangladesh. *World Journal of Social Sciences*, 1(2), 158-169.
- BARRO, R. J, LEE, J, W. (1994). Losers and Winners in Economic Growth. *Proceedings of The World Bank Annual Conference on Development Economics*, World Bank, 267-297
- BENOS, N. (2005). Fiscal Policy and Economic Growth: Empirical Evidence from EU Countries. *MPRA Paper No. 19174*. <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/19174>. (Erişim: 16.01.2021)
- BIRD, R. M. (1971). Wagner's Law of Expanding State Activity. *Public Finance/Finances Publiques*, 26(1), 1-26.
- CHOWDHURY, A. R. (1991). A Casual Analysis of Defense Spending and Economic Growth. *The Journal of Conflict Resolution*, 35(1), 89-92.
- ÇAMURDAN, B.(2013). Türkiye'de 1999-2013 Donemi İçin İhracat, İthalat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisi. *NWSA-SocialSciences*, 8(4),183-195.

- ÇETİNKAYA, A. T & TÜRK, E. (2014). Tasarruf ve Yatırımların Ekonomik Büyümeye Etkisi: Türkiye Örneği (1975-2012). *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 24(2), 45-60.
- DEĞER, S. (1986). Economic Development and Defense Expenditure. *Economic Development and Cultural Change*, 35(1),179-96.
- DEMİR, O., ÜZÜMCÜ, A. ve DURAN, S. (2006). İçsel Büyümede İçselleşme Süreçleri: Türkiye Örneği. *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, 21(1), 27-46.
- DREGER, C. & REIMERS, H. (2005). Health Care Expenditures in OECD Countries: A Panel Unit Root and Cointegration Analysis. *IZA Discussion Paper*, 1469, 1-20.
- ERDİL, E. ve YETKİNER H.I. (2004). A Panel Data Approach for Income-Health Causality. *Working Papers FNU-47, Research Unit Sustainability and Global Change, Hamburg University*, revised Apr 2004.
- ERSOY, B. A. ve YILMAZER, M. (2007). Beşeri Sermayeyi İçselleştiren Büyüme Modellerinde Kamu Eğitim Harcamalarının Rolü: Panel Eşbütünleşim Analizi. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 23(2), 389-410.
- GANDHI, V. P. (1971). Wagner's Law of Public Expenditure: Do Recent Cross-Section Studies Confirm It? *Public Finance/ Finances Publiques*, 26(1),44-56.
- GOMEZ-ZALDIVAR, M. & VENTOSA-SANTAULARIA, D. (2009). The Bilateral Relationship Between Consumption and GDP in Mexico and the US: A Comment. *Applied Econometrics and International Development*, 9(1), 77-90.
- GÖRKEM, H. ve IŞIK, S. (2008). Türkiye'de Savunma Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki (1968-2006). *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, XXV(2), 405-24.
- GUAN, J.L. & HONG, Y. (2012). *An Empirical Analysis on U.S. Foreign Trade and Economic Growth*. AASRI Procedia 2, AASRI Conference on Power and Energy Systems, 39-43.
- GUISAN, M. C. (2004), A Comparison of Causality Tests Applied to the Bilateral Relationshipbetween Consumption and GDP in the USA and Mexico. *International Journal of Applied Econometrics and Quantitative Studies*, (1),115-130.
- GUPTA, S. (1967). Public Expenditure and Economic Growth: A Time Series Analysis. *Public Finance/Finances Publiques*, (22), 423-466.
- HAMEED, A., CHAUDHARY, M.A. & KHAN, K.Y. (2005). The Growth Impact of Exports in South Asian Countries. *The Pakistan Development Review*, 44(4), 901-919.
- JOERDING, W. (1991). Economic Growth and Defense Spending Granger Causality. *Journal of Development Economics*, 35(1), 35-40.
- JONES, C.I. (1994) Economic Growth and the Relative Price of Capital. *Journal of Monetary Economics*, 34(3), 359-382.
- KAR, M. ve TABAN, S. (2000). Kamu Harcama Çeşitlerinin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*,58(3), 145-169.
- KEYNES, J.M. (1936). *General Theory of Employment, Interest and Money*. London: Macmillan.
- KORKMAZ, S. ve AYDIN, A. (2015). Türkiye'de Dış Ticaret-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Nedensellik Analizi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 10(3), 47-76.
- LANDAU, D. (1986). Government and Economic Growth in the Less-Developed Countries: An Empirical Study for 1960-80. *Economic Development and Cultural Change*, (35), 35-75.
- LEVINE, R. & RENELT, D. (1992) A Sensitivity analysis of Cross-country Growth Regressions. *American Economic Review*, 82(4), 943-963.
- LUCAS, R.E. (1988). On Mechanics of Economic Growth. *Journal of Monetary Economics*, 22 (July), 3-42.

- MEHRARA, M., FAZAELI, A. A. & FAZAELI, A. R. (2012). The Relationship Between Health Expenditures and Economic Growth in Middle East & North Africa (MENA) Countries. *Int. J. Buss. Mgt. Eco. Res.*, 3(1), 425-428.
- MINTZ, A. & STEVENSON, R. T. (1995). Defense Expenditures, Economic Growth, and the "Peace Dividend": A Longitudinal Analysis of 103 Countries. *The Journal of Conflict Resolution*, 39(2), 283-305.
- MISHRA, P. K. (2011). Dynamics of the Relationship Between Real Consumption Expenditure and Economic Growth in India. *Indian Journal of Economics & Business*, 10(4), 541-551.
- OXLEY, L. (1994). Cointegration, Causality and Wagner's Law. *Scottish Journal of Political Economy*, (41), 286-298
- ÖZMEN, A., ÖZER, M. ve TÜRKYILMAZ, S. (1999). *Türkiye'de İhracat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedenselliğe İlişkin Bir Uygulama Denemesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, Yayın no:640, 379-392.
- ÖZMUCUR, S. (1996). *The Economics of Defense and The Peace Dividend in Turkey*. İstanbul: İstanbul Boğaziçi Üniversitesi Basımevi.
- ROMER, P.M. (1987). Growth Based on Increasing Returns Due to Specialization. *The American Economic Review*, 77(2), 56-62.
- ROMERO-AVILA, D. (2009). Productive Physical Investment and Growth: Testing the Validity of the AK Model From A Panel Perspective. *Applied Economics*, 41(23), 3027-3043.
- SATTAR, Z. (1993). Public Expenditure and Economic Performance: A Comparison of Developed and Low-Income Developing Economies. *Journal of International Development*, 5(1), 27-49.
- SCULLY, G. W. (1989). Size of the State, Economic Growth, and the Efficient Utilization of National Resources. *Public Choice*, (63), 149-164.
- SOLOW, M. R. (1956). A Contribution to the Theory of Economic Growth. *Quarterly Journal of Economics*, 70(1), 65-94.
- ŞEREFİLİ, M. (2016). Dış Ticaretin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Orneği. *Kastamonu Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 13, 136-143.
- ŞIKLAR, İ. ve KAYA, A. (1998). Türkiye'de Özel Sektör Yatırımları ve İçsel Büyüme. *Ekonomik Yaklaşım*, 9, 61-70.
- ŞİMŞEK, M. (2003). İhracata Dayalı Büyüme Hipotezinin Türkiye Ekonomisi Verileri ile Analizi, 1960-2002. *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 2(8), 43-63.
- TUNCER, İ. (2002). Türkiye'de İhracat, İthalat ve Buyume: Toda-Yamamoto Yöntemiyle Granger Nedensellik Analizleri. *Çukurova Üniversitesi, S.B.E. Dergisi*, 9(9), 89-107.
- WAGNER A. (1883). *Three Extracts on Public Finance*. Translated and reprinted in R.A. Musgrave and A.T. Peacock (Eds), *Classics in the Theory of Public Finance*, London: Macmillan [1958].